

RUIGTE: DE PERCEPTIE DOOR NATUURBEHEERDERS, BOEREN, BURGERS EN BUITENLUI

Hettie Meertens, Stichting Ark, Baronstraat 12, 6411 VT Heerlen

Harm Piek, Vereniging Natuurmonumenten, Beleidsafdeling Natuur en Landschap, Postbus 9955, 1243 ZS 's Graveland

De manier waarop mensen tegen ruigten aankijken, verschilt. Een boer kijkt anders dan een vogelaar. Een weidevogelbeheerder of plantensocioloog ook anders dan menig aanhanger van de nieuwe wildernis. De beoordeling van ruigten door een stedeling zal verschillen ten opzichte van iemand van het platteland. En kinderen beleven de ruigten weer op hún manier. Misschien keek menigeen 10-15 jaar geleden ook wel met heel andere ogen tegen ruigten aan dan anno 2002. In welke mate speelde voorlichting hierbij een rol? En natuurlijk is de ene ruigte de andere niet: een bloeiende ruigte van Kattenstaart of Gele mosterd is een heel ander verhaal dan ruigten van Brandnetels, Distels of Ridderzuring.

Dit artikel geeft een schets van opvattingen, oordelen en ervaringen van mensen met betrekking tot ruigten.

INLEIDING

Met de toename van het areaal aan natuurontwikkelingsgebieden is het oppervlak aan ruigten sterk uitgebreid. Kijken we bijvoorbeeld naar de Maas, dan zien we vaak hoe op voormalige landbouwgronden of op afgegraven terreinen na teruggave aan de natuur (tijdelijk) enorme haarden van distels, Ridderzuring en brandnetels verschijnen, of kleurige jungles van Herik, wilgenroosjes, Koninginnenkruid en distels. Waar eerst een strak groen, zwaar

bemest en stevig bespoten grasland lag, of een kale omgeploegde akker, ontstaat enige tijd later een ondoordringbare wildernis. Waar de rivier haar aanspoelsel afzet, vormt zich al net zoiets ruigs.

De bijdragen over vlinders, sprinkhanen en broedvogels in dit nummer maken duidelijk dat de soorten die van deze ontwikkeling profiteren, alsook de liefhebbers van deze soorten, de gang van zaken niet betreuren. Maar hoe zit het met de rest van het publiek? Mensen die de natuur bezoeken om te wandelen,

te ontspannen en te genieten van het landschap en de rust, mensen die we tijdens excursies ontmoeten, kinderen die hier veldlessen krijgen of komen spelen, agrariërs in de omgeving of stadsmensen die de wildernis voor de deur of om de hoek krijgen? Zoveel mensen, zoveel opvattingen.

NATUUROPVATTINGEN

Met betrekking tot perceptie van natuur kan onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds mensen met een urbane en anderzijds mensen met een rurale notie van natuur. Een urbane notie van natuur komt niet alleen voor bij mensen die in de stad zijn opgegroeid, maar ook bij mensen die ruraal wonen. En omgekeerd kan iemand met een rurale notie van natuur best in de stad wonen.

RURALE NOTIE

De mensen met een rurale notie van de natuur en landschap associëren ruigten veelal als land dat ongebruikt, onzorgvuldig gebruikt, onverzorgd of verwaarloosd is, of als land dat verwilderd (negatief) is. Vooral mensen met een hoge waardering voor geordende natuur, zoals in de humanistische natuuropvatting tijdens bijvoorbeeld Renaissance en Verlichting of de Middeleeuwse natuurbenadering vanuit het christelijke rentmeestergedachte, zullen ruigten negatief beoordelen. De ruigten geven een idee van onvermogen of falen om het land goed te verzorgen. Deze opvatting komt ook vandaag nog veelvuldig voor bij boeren en tuinders en zelfs bij natuurbeheerders en parkbeheerders. Ook mensen die een opvatting hebben over natuur die aansluit op de Romantiek of het Naturalisme zullen ruigten toch dikwijls negatief beoordelen. De ruigten worden in de romantische natuuropvatting wel degelijk als sterk geordende natuur gezien; ze mogen (of moeten) voorkomen op plaatsen en op tijdstippen die de mens heeft bepaald. Ruigten die niet goed voorspelbaar zijn naar plaats en

FIGUUR 1
Verwilderend, voormalig
boerenland. Natuurgebied
De Rug in de uiterwaard
van Roosteren (foto:
Hettie Meertens).

tijd, zijn onbeheersbaar en geven onzekerheid en zijn dus eng.

Ook natuurbeheerders willen ruigten vaak alleen zien op plekken die zij passend achten, namelijk precies op de overgang van bos/struweel en grasland. Ze streven naar ruigten als mantel- en zoomvegetaties. Deze beheerders komen nogal eens bedrogen uit. Het uitrastere van de bosrand geeft op de overgang van bos naar grasland hooguit een tijdelijke ruigtevegetatie, maar na verloop van tijd ontstaat er toch weer een vrij harde grens tussen bos en grasland. Ruigten die bij extensieve en vooral ook fluctuerende begrazingsdichtheden ontstaan op een niet van te voren gepland tijdstip of plaats (bijv. ergens midden in het begraasde gebied) zijn nog maar zelden in een beheers- of begrazingsplan voorzien. Ook in het overheidsbeleid krijgen (spontane) ruigten nauwelijks een plaats (zie de bijdrage over ruigten en beleid elders in dit nummer).

URBANE NOTIE

Mensen met een meer urbane notie van natuur en landschap zien ruigten als land dat onbestemd is, wild is (positief) en dikwijls ook als een land met een rijkdom aan veelal bloeiende planten en veel mooie dieren (vlinders!). Men ziet ruigten vaak ook als iets wat er tussenin zit (zowel ruimtelijk als temporeel). Het is geen grasland maar ook (nog) geen bos. Of vaak als iets wat als braakliggend terrein aan de rand van het woongebied ligt, maar ook niet tot het platteland behoort.

Van belang voor perceptie van natuur en in het bijzonder bij ruigten is de leeftijd van de mens. Kinderen zien door hun lagere waarnemingshoogte de natuur anders dan volwassenen die door hun lengte een beter oriëntatievermogen hebben over de omgeving. Kinderen zien ruigten vaak als ware wildernissen en "oerwouden" waar de ruimtelijke orde niet door de mens wordt gestuurd. Het is voor hen pure

natuur. Dit gevoel van "authentieke" natuur is vaak ook bij volwassenen mensen uit urbane leefmilieus nog wel aanwezig als ze ruigten beoordelen.

Ruigte wordt door veel mensen geassocieerd met terreinen waar ze als kind speelden, op ontdekkingsreis gingen en de natuur leerden kennen. Ruige terreinen zijn de plek waar de creatieve en technische vermogens worden gestimuleerd door het bouwen van hutten en loopgraven; hier worden jacht en visserij bedreven, vruchten verzameld om gerechten van te maken, en de jonge bioloog in spe voert hier zijn eerste experimenten uit met dieren als slakken, insecten, en amfibieën. Dode dieren krijgen vaak grote belangstelling.

Door deze mensen wordt vaak met veel weemoed over ruige terreinen gesproken, omdat dergelijke ruige gebieden vaak braakliggende bouwterreinen waren die thans verdwenen zijn, omdat ze volgebouwd zijn met huizen, industrie, kantoren en snelwegen. Ze hebben op hun weg naar volwassenheid hier hun eerste geliefde gekust of seks bedreven of andere zaken gedaan die hun nog verboden werden (roken, vuurtje stoken).

Belangrijk voor de perceptie van ruigten is dat ze vaak van niemand lijken te zijn en dat ze vrij toegankelijk zijn. Dit geeft voor velen het gevoel van vrijheid. Je loopt geen risico dat je weggejaagd wordt, of een boze boer, jachtopzichter, boswachter of landheer achter je aan krijgt. Dit vrijheidsgevoel in de ruige natuur is van groot belang voor de waardering van natuur door mensen uit het urbane leefmilieu.

Ofschoon bovenstaande indeling in natuuroppervatting voor iedereen herkenbaar zal zijn, bestaan er voorbeelden genoeg van mensen of groepen die niet louter bij de ene of bij de andere categorie in te passen zijn. Hieronder volgen uiteenlopende schetsen van mensen die elk een bepaalde reactie of houding hebben ten opzichte van ruigte. Het oordeel over

de mate waarin deze mensen bij de urbane dan wel rurale categorie kunnen worden ingedeeld, is aan de lezer.

BOEREN

VROEGER

Vroeger zag je op zondagmiddag boeren al of niet met hun vrouw of familie over het land wandelen. Het was een moment om na gedane arbeid te genieten van hun verzorgde land en dikwijls liet men met trots zien hoe het gewas of de dieren erbij stonden. Een vorm van vertoon en sociale controle op hun succes als boer was daarbij vaak duidelijk aanwezig. Hoewel niet meer zo opzichtig zal er ook nu nog wel zo'n vorm van beoordeling van de verzorging van het land plaats vinden.

Voor iedereen in de boerenstand was (en is) de norm van goed en slecht verzorgd duidelijk: ruigten zijn ongewenst en worden als falen van de boer beoordeeld. En als er al ruigten voorkwamen dan was dat vooral een gevolg van onvoldoende technische middelen om die te bestrijden. Eeuwenlang waren die middelen ook inderdaad vaak onvoldoende, maar dan was er sprake van collectieve tekortkomingen en die worden altijd minder erg gevonden. In oude landbouwkundige streekbeschrijvingen kom je vaak beschrijvingen tegen van graslanden die vol stonden met Pitrus en soorten als Ridderzuring, Kattenstaart, Moerasspirea, braam en dergelijke. Meestal waren dat landerijen die op grote afstand van de boerderij lagen en waar men er gewoonweg niet aan toekwam om deze graslanden beter te verzorgen. Ook in gemeenschappelijk weiden (meenten, koeweiden, meynnten en dergelijke) waren ruigten niet zeldzaam, omdat er kennelijk toch te weinig gemeenschapsgevoel was om die ruigten te voorkomen en/of op te ruimen. Ook fysieke terreinomstandigheden, zoals in de uiterwaarden van de grote rivieren (overstromingen en aanspoelzones), leidden er dikwijls toe dat ruigten veelvuldig voorkwamen.

TEGENWOORDIG

De moderne boer beschikt over de middelen om ruigten in zijn land te voorkomen en te bestrijden, en hij maakt hier volop gebruik van. Alle plekken in het land kan hij bereiken en er zal nog zelden een overhoekje zijn waar ruigten een kans krijgen. Ruigten worden door de

FIGUUR 2
Verzorgd land. Agrarisch
cultuurlandschap bij
Roosteren (foto: Hettie
Meertens).

boer beschouwd als ongewenst en wanneer ze wel voorkomen dan wordt dit de boer aangerekend: hij is een ondeskundige, slechte boer.

Tegelijk zijn er tegenwoordig steeds meer boeren die inzien dat ruigten soms ook een positieve waarde kunnen hebben. Op ecologische landbouwbedrijven en op bedrijven met agrarisch natuurbeheer zijn ruigten tot op zekere hoogte welkom, omdat ze bijdragen aan het biologische evenwicht of omdat ze als beheerspakket "kruidenrijke zomen" geld opbrengen in het kader van het Programma Beheer (ca. 1800 euro per ha/jaar). Merkwaardigerwijs wordt daarbij als eis gesteld dat deze ruigten niet begraasd mogen zijn en alleen periodiek gemaaid moeten worden. Omdat ruigten in het boerenland toch als een bedreiging en negatieve "wilderis" worden beoordeeld, mogen ze ook alleen in een strook van tenminste een meter breed, ten hoogste vijf meter hoog en minstens 50 m lang als overgang naar opgaande begroeiing als bijv. bos voorkomen. Kortom als er al ruigten in het boerenland mogen optreden, dan worden ze als elk ander landbouwgewas naar plaats en omvang vastgelegd. Men blijft daarbij kennelijk vasthouden aan orde en regelmaat en ziet spontaniteit in de natuur eerder als een bedreiging dan een waarde op zichzelf.

BEHEERDERS

Natuurbeheerders en ruigten hebben eveneens vaak een gespannen verhouding met elkaar. Omdat veel natuurgebieden van de grote terreinbeherende organisaties oude cultuurlandschappen omvatten, worden ruigten in dergelijke gebieden door menig natuurbeheerder ook als ongewenste habitats beschouwd.

STREEFBEELD NATUUR

Ruigten passen veelal niet in de streefbeelden voor de natuurrijke cultuurlandschappen van hooilanden, weilanden, gesnoeide hagen e.d. Verruiging als proces t.g.v. het niet maaien of beweiden wordt vaak afgewezen omdat het een ongunstig en verstorend effect heeft op de botanische referenties uit onze vegetatiekundige handboeken en doelstellingen m.b.t. weidevogels en ganzen. Het getuigt van een beperkte opvatting van wat goed en slecht is en een tamelijk eenzijdige opvatting van wat een

goed weidevogelgebied is. Veel graslanden die extensief worden beweide en in de regel ook veel ruigten bevatten, zijn voor hoge aantallen Grutto's, Tureluurs en Kieviten inderdaad minder aantrekkelijk, maar daarvoor in de plaats zijn er andere vogelsoorten, die evenzeer als weidevogel beschouwd kunnen worden, zoals Paapje, Kwartelkoning, Roodborsttapuit, Patrijs, Grauwe klauwier, Velduil, Grauwe gors, Grauwe kiekendief e.d. Deze komen juist in ruige graslanden optimaal aan hun trekken. Ook in historisch-ecologisch opzicht is het wonderlijk dat ruige graslanden niet zouden passen. Natuurbeheerders hebben kennelijk nog steeds een beetje een boeren opvatting over netheid, orde en regelmaat in de natuur. Dit is overigens helemaal niet zo verbazingwekkend, want veel beheerders zijn boerenzoons of -dochters en leven en werken temidden van agrarische samenlevingen. Het is voor een beheerder immers niet plezierig als hij/zij door zijn burens en andere dorpsgenoten als een slechte "boer" wordt gezien. Hoe vaak wordt er door mensen van het platteland niet opgemerkt dat je wel kunt zien welk land door natuurbeschermingsorganisaties wordt beheerd, want daarop zie je vaak ruigten en niet het grasland dat in boerenogen als botanisch en faunistisch waardevol wordt beschouwd. Dit is trouwens dikwijls ook weer een gevolg van de natuurbeschermingsorganisaties zelf, blijkens hun motivering om bepaalde gebieden te verwerven en gezien de voorlichting die aan de streekbewoners wordt gegeven over wat voor soort land men bij het natuurbeheer nastreeft. Dit is vaak een streefbeeld van een agrarische landschap met daarin passende vegetaties en faunagroepen. Hierin hebben ruigten geen of slechts een bescheiden rol. Dus uiterwaardgraslanden met veel Gele mosterd, braam, Akkerdistels of beekdalgraslanden met veel Pitrus hebben daarin geen plaats en worden als ongewenst beschouwd.

BEHEER VAN RUGTEN

Ook wanneer een natuurbeheerder positief staat tegenover ruigten, bijvoorbeeld in verband met de betekenis voor de entomofauna, herpetofauna, zoogdieren en zoomvegetaties, dan blijkt dat een ontwikkeling van deze ruigten door beheerders meestal gezocht wordt op bepaalde plaatsen in het landschap, waarvan het nog maar de vraag is of het daar ook daadwerkelijk zich duurzaam kan handhaven. In dat verband wordt nog te vaak gedacht dat deze ruigten als mantel- en zoomvegetaties zich ontwikkelen op de grens van bos naar grasland. Door simpelweg een strook grasland langs de bosrand niet meer te maaien of uit te rasteren probeert men dan een ruigte te ontwikkelen. Dit is voor de beheerder vaak na een paar jaar een teleurstelling omdat deze ruigten in veel gevallen niet meer dan brandnetel en braam opleveren; de kruiden- en bloemrijke zoom- en mantelvegetaties met tal van bijzondere plantensoorten treden niet op door voormalige bemesting of inwaaien van mest. Bovendien ontwikkelt de ruigte in de loop van jaren zich zonder ingrijpen ook weer tot bos en ontstaat vanzelf weer een scherpe overgang tussen bos en grasland. Ook poogt men dikwijls een overgang tussen bos en grasland met ruigte te realiseren door bos en grasland in een integraal extensief begrazingsbeheer te leggen. Ook dit is vaak geen succes, omdat de verhouding tussen bos en grasland qua oppervlakte zodanig is, dat het aandeel van de oppervlakte bos in dergelijke begrazingseenheden erg klein is en dat de aantallen grazers worden afgestemd op het open houden van het grasland. Bij dergelijke overgangen tussen bos en grasland zullen zich geen rijk ontwikkelde ruigten ontwikkelen. Daarvoor is het nodig dat de aantallen grazers worden afgestemd op het aandeel bos, hetgeen in een veel lager aantal graasdieren resulteert. En bij een dergelijke begrazing ontstaan de ruigten dan

FIGUUR 3
Stadsnatuur langs de
Maas in Venlo (foto:
Keesjan van den Herik).

ook meestal niet op de overgang van bos en grasland maar ergens in het grasland. Dus ook hierbij willen natuurbeheerders weer een natuurtype volgens het boekje en zijn ze huiverig voor het loslaten van de fixatie naar plaats en tijd van ruigten. Beheerders hechten kennelijk ook hierbij toch aan orde en voorspelbaarheid in de ontwikkeling van ruigten.

BURGERS EN BUITENLUI

STADSMENSEN EN RUIGE NATUUR

De stedeling ziet de natuur als een plek om te ontspannen, te wandelen, te fietsen, paard te rijden en te genieten. Natuur is een groot goed om te koesteren. Niet alleen voor hemzelf maar ook ter bescherming van flora en fauna. Zelfs als hij er niet vaak komt, is het idee dat er natuurgebieden in de buurt zijn, soms al een stuk van zijn natuurbeleving. De wildheid, weelderigheid en woestheid van de natuur spreken de stedeling aan, en vormen een sterk contrast met de atmosfeer van de stad. Ruigten maken deel uit van die natuur en vormen een contrast met de orde van de stad.

Groen in de stad kent de stedeling vooral in de vorm van perken, parken en lanen. Dergelijk stadsgroen wordt doorgaans zeer gewaardeerd. Een overhoekje met wat ruigte mag er ook best wezen, als hondenuitlaat-terrein, als speelterrein, of als leuke afwisseling. Wanneer de ruigte te dicht bij huis komt, zal een deel van het publiek het overhoekje echter bestempelen als onverzorgd: het past niet naast de keurig verzorgde huizen en tuinen.

De ontwikkeling van grote, ruige natuurgebieden in de stad kan op twee manieren door de stedeling worden beleefd: positief, omdat de natuur (vogels, insecten, bos en wilde planten) haar intrede doet in de stad, of negatief omdat de nieuwe wildernis een rom-

melige, ontoegankelijke bende is.

In Venlo bijvoorbeeld worden langs de Maas, door de hele stad heen, sinds enkele jaren weidegronden op een natuurlijke wijze beheerd. De pas ontstane natuurlijke oevers hebben vaak een ruig karakter. Natuurliehebbers hebben deze ontwikkeling van meet af aan toegejuicht, omdat ze de nieuwe rijkdom aan planten en dieren onmiddellijk signaleerden. Anderen klaagden vanwege het ontbreken van fatsoenlijke paden of banken en vanwege de chaotische begroeiing. Van groot belang in Venlo was het enthousiasme waarmee natuurorganisaties de gemeente, de groenafdeling, de buurtbewoners en de schoolkinderen bereikten, die op hun beurt weer anderen enthousiasmeerden. Dit gebeurde in de vorm van voorlichting, lezingen, excursies, gesprekken en veldlessen. De uitleg dat de ruige begroeiing een spontane reactie van de natuur is op het voormalige agrarische landgebruik, en dat de natuur zich even spontaan zal verder ontwikkelen onder invloed van natuurlijke begrazing en rivierdynamiek, kweekte vaak zoveel begrip dat men het geduld kreeg om af te wachten. Vaak ontstond er meer dan alleen maar geduld. Er kwam echte belangstelling voor de ontwikkeling van het natuurgebied, evenals ondersteuning bij toezicht en onderhoud van het gebied. Men helpt nu mee met schoonmaakacties na hoogwater, houdt een oogje in het zeil op de Galloway-runderen en ziet toe op misbruik.

MET VOLWASSENEN OP PAD

In de nieuwe natuurgebieden langs beken en rivieren worden regelmatig excursies georganiseerd voor mensen uit de streek. De excursies worden bezocht door geïnteresseerde natuurliehebbers uit stad en dorp. Veel mensen houden wel van natuurlijke landschappen en weelderige begroeiingen. Maar wanneer ruigten van brandnetels en distels een relatief

groot oppervlakte van het natuurterrein bedekken, is het oordeel vaak negatief. Deze ruigten passen niet in het beeld van mooie natuur. Dan is het belangrijk om hier uitgebreid bij stil te staan. Waarom verschijnen er plotseling zoveel ruigten? Blijft dit zo? Wat is de invloed van de voormalige bemesting? En wat is het effect van jaarrond-begrazing op de ontwikkeling van de ruigten? Als mensen goede uitleg over de ruigten krijgen, verandert hun houding vaak. Dat brandnetel- en distel-ruigten ook hele positieve kanten voor natuur hebben, realiseert men zich vaak niet. Men vindt het interessant om te horen, en wordt enthousiast wanneer men het met eigen ogen ziet in het veld: voedsel voor talloze rupsen, nectar voor insecten, zaden voor vogels, beschutting voor zoogdieren, en zelfs beschutting voor kiemplanten van bomen. Het laten ruiken aan de bloemen van de Akkerdistel en het bekijken van de bloem, levert vaak zulke positieve reacties op, dat sommige mensen de plant zelfs in hun tuin willen hebben en zaad meenemen. Maar excursiegangers met een echte agrarische achtergrond zullen niet na laten te zeggen: "Toch zonde van die goede grond".

VELDLESSEN MET KINDEREN

Voor kinderen is natuur vooral een plek om te spelen. Daarnaast zijn kinderen vaak echt in natuur en dieren geïnteresseerd. Toch komt een grote groep kinderen maar weinig buiten. De natuur ligt lang niet altijd om de hoek en veel ouders nemen hun kinderen weinig mee naar buiten. Een aantal kinderen krijgt zelfs alleen maar via school iets mee van natuur. Natuurlessen kunnen dan een grote indruk maken.

In de natuurontwikkelingsterreinen langs de Maas, de Geul, de Worm, de Waal en de Rijn worden door de stichting Ark en de verschillende natuur- en milieu-educatiecentra jaarlijks honderden veldlessen georganiseerd en duizenden kinderen van groep (6), 7 en 8 uit het basisonderwijs doen hieraan mee. Hun ouders worden uitgenodigd om te helpen de veldlessen te begeleiden. Tijdens de veldlessen werken de kinderen in kleine groepjes aan opdrachten uit een speciaal voor het gebied gemaakt boekje. De groepjes kinderen zijn vrij om te speuren, te struinen, te sluipen en te dwalen, waar en hoe ze zelf willen. Juist de ruigten maken het terrein voor deze kinderen super spannend en avontuurlijk, en maken dat het gebied veel te bieden heeft aan bloemen, insecten en vogels.

Een educatief medewerker langs de Waal vertelt: "Hele bijzondere ervaringen hebben de leerlingen soms wanneer ze met een ca-

FIGUUR 4
Op speurtocht in de uiterwaard, een veldles in de ruige rivier natuur (foto: Hettie Meertens).

mouflage-cape stilltjes en alleen in de ruigte gaan zitten. Een jongen vertelde: 'Ik voelde wat op mijn schouder, veegde mijn hand er over heen en toen vloog er een vogel weg'. Andere kinderen hebben de dag van hun leven omdat bijvoorbeeld een konijntje vlakbij kwam zitten, of omdat vogeltjes met rood-wit-zwarte maskertjes (Putters) vlakbij neerstreken".

De vrijheid om te mogen speuren wordt door kinderen en leerkrachten zeer gewaardeerd. Dat geldt ook voor veel ouders die met een veldles meegaan. Voor hen is het vaak een eye-opener hoeveel leuke verrassingen de natuur voor kinderen in petto heeft, en ze vragen zich vaak af waarom ze toch ieder jaar zo ver op vakantie gaan. Vaak reageren ouders ook vanuit nostalgie, de herinneringen aan vroeger, toen ze jong waren en nog veel buiten kwamen. Een enkele keer reageren kinderen en volwassenen onwennig op het gegeven dat ze tijdens de veldlessen overal doorheen mogen struinen en de paden mogen verlaten. "Maken we dan niet alles kapot?", is soms de vraag.

EEN KLEUTER-EXCURSIE

Een heel eigen categorie kinderen zijn de kleuters. Ze zijn nog jong en zullen zelden of nooit op eigen houtje de natuur in trekken. Veel ervaringen met planten en dieren doen ze op in de directe omgeving van huis (tuin) en school. Een echte excursie door een natuurgebied maken ze zelden mee.

Niet alleen voor de kleuters maar ook voor de excursie-leider is het een bijzondere ervaring om samen op pad te gaan. De beheerder vertelt: "We maakten met de kleuters van het dorp een wandeling door de uiterwaard van Roosteren. Het gebied was onlangs teruggegeven aan de natuur. Nog maar net in het terrein voerde het smalle pad tussen twee voormalige akkers door, met mens-hoge ruigten van distels, brandnetels en wilgenroosjes aan beide zijden. Dat was even schrikken, want iedere kleuter wist brandnetels en distels al met pijn te associëren. Men kroop twee aan twee wat dicht bij elkaar, maar sommige kinderen hadden de planten al aangeraakt en jammerden. De kleuters zeiden dat ze dit pad niet fijn vonden. Gelukkig sloegen we al snel rechtsaf een geul in. In de geul was klei afgegraven en op de bodem van de geul ontwikkelde zich een bloemrijke pioniervegetatie. Op de meest schrale plekken bestond deze vooral uit piepkleine klaverachtigen, daar zochten de kleuter-duo's fanatiek naar kleine beestjes, die ze gretig verzamelden in het bakje dat ze meegekregen hadden. Op de voedselrijke plekken van de geul groeiden hoger

opgaande ruigtesoorten en we naderden een Speerdistelveld. De planten stonden losjes gerangschikt op een overigens nog karig begroeiende ondergrond en waren daardoor individueel goed te zien. Zo ver men kon kijken in de geul alleen maar Speerdistels, in volle bloei. Deze plant maakte diepe indruk. De enorm lange naalden schrikten wel af. Een kleuter vroeg heel serieus: "Zijn we hier nu in een woestijn?", vanwege de enorme "cactussen". Dat de stekels eng waren, daar was iedereen het over eens. Maar wisten de kleuters wel hoe zacht die bloemen voelden en hoe lekker ze roken? Nee, ze konden er met hun neusjes niet bij. Met een scherp mesje werd een bloem afgesneden. Voorzichtig kwam men ruiken. En plotseling sloeg de verzamellust van de kleuters weer toe. Met hun bakje in de hand kwamen de liefhebbers allemaal zo'n bijzondere bloem ophalen".

VOORLICHTING

Boven beschreven voorbeelden maken allemaal duidelijk dat voorlichting een belangrijke rol speelt in de houding van mensen ten opzichte van ruige (rivier)natuur. De ontvankelijkheid voor dergelijke natuur is doorgaans groot, zeker bij kinderen. Natuurorganisaties zouden dan ook niet de kans voorbij moeten laten gaan om hierop in te haken, door de bevolking op een stimulerende manier te laten kennis maken met de grote rijkdom aan planten en dieren, de vele recreatiemogelijkheden voor jong en oud, en de boeiende ecologische processen die zich afspelen in het nieuwe, verwilderende, ruige landschap.

Ook wanneer er sprake is van overlast door ruigte, hetgeen incidenteel voorkomt, is communicatie met de betrokkenen van groot belang. Je hele tuin zal maar vol liggen met distelpluis. Dan is het wel zo prettig dat een beheerder je kan vertellen dat het pluizentapijt volgend

jaar geen distel-akker in je tuin zal veroorzaken, simpelweg omdat het pluis dat de afstand naar je tuin heeft kunnen afleggen, geen of nauwelijks zaden draagt. En als je het houtwerk van je huis wilt gaan schilderen, dan is het wel zo handig wanneer je tijdig wordt geïnformeerd over een op handen zijnde exodus van pluis.

Op het gebied van de voorlichting ligt een verantwoordelijkheid bij zowel de natuurorganisaties als de overheid om de omvorming van een agrarisch naar een meer natuurlijk Maasdal in de streek goed te laten slagen. Dan zal de bevolking ook in staat zijn het ruige rivierlandschap op een eigentijdse en sympathieke wijze te gaan benutten: voor eigen gebruik (wandelen, fietsen, vissen, kanoen etc.), maar ook ten dienste van het toerisme.

SUMMARY

PERCEPTIONS OF ROUGH VEGETATIONS BY CITY AND COUNTRY DWELLERS AND CONSERVATIONISTS

Different people have different views on rough vegetations. Those who entertain a rural notion of nature regard rough vegetations as unkempt, uncontrolled land, and tend to prefer a landscape that is well-kept and carefully planned. People with an urban notion of nature often regard rough vegetations as wild and luxurious. They like them and enjoy the rough spontaneity of these areas, experiencing a sense of freedom, beauty and adventure. Conservationist organisations have to address both of these notions of what conservation areas should look like, and in the current process of developing a more natural (and rougher) Meuse valley they have to incorporate both notions in their educational projects and field trips.

FIGUUR 5
Wegkruipen in de
wildernis, en de natuur
stilltjes op je af laten
komen. (foto: José ten
Tuynte)